

הפורתח בכל יום..

הניוז היומי של דרשו.

Dirshu

דרשו ד' ועוזו

קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

יום רביעי י"ט ניסן תשפ"ב | דף היומי בבלי: יבמות מד

דף היומי בהלכה: מתחילת סימן י"ד עד סעיף ג'.

מוסר: חפץ חיים - כלל ז' אות ט' עד אות י'.

קנין חכמה הלימוד השבועי: שער הבטחון פתיחה 'ומתועלת הבטחון בה' בענין התורה' עד פרק ב' 'וכאשר נחקור'

להצטרפות לקבלת הפותח בכל יום במייל: dirshu@dirshu.co.il

כנגד ארבעה בנים – לקט בענייני חינוך ממרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל | האדמו"ר שחולל דרמה בעיצומה של נסיעה בקו תל-אביב ירושלים | 'קרעה' את היס' וזכתה בישועה | 2384

והגדת לבנג

פעם, לאחר תפילת ערבית, ניגש אחד המתפללים ושאל: "איך מחדירים בילדים יראת שמים?". הזדקף רבינו ושאל בהתרגשות: "לך יש יראת שמים!?! - כשתהיה לך יראת שמים, גם לילדים יהיה!..."

כנגד ארבעה בנים - לקט בענייני חינוך וענייני פסח, ממרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

כשבא לפני רבינו, אמר: "ראש הישיבה מורה תמיד שלא לסמוך על הנכתב בעיתון. יש לי לכך ראייה". שהנה, כתבו בשמו דבר מופקע...

ענה: "אמת שאין לסמוך על הכתוב בעיתון, אבל הפעם זה נכון... תשאלו איך הצלחתי לנהוג כך. והתשובה, שתמיד עמדו לנגד עיני דברי הגמרא, שרבן יוחנן בן זכאי היה קטן תלמידיו של הלל הזקן, וכל התורה שבידינו היא ממנו. ותמיד אני חושב על כל תלמיד, ולו החלש ביותר, אולי הוא יהיה רבן יוחנן בן זכאי של הדור הבא!..."

סח מקורב רבינו ואיש אמונו, הגה"צ רבי חזקיה מישקובסקי שליט"א, המשגיח ד'ארחות התורה': נודע לי שאחד המקורבים ביותר לרבינו נתקל בסרוב בבואו לרשום את נכדו לתלמוד תורה מעולה. נכנסתי וביקשתי רשות לבקש בשמו מהנהלה שיקבלו את הילד.

שאל רבינו: "ביקשו ממך להתערב, או שאתה מבקש על דעת עצמך?".

רבינו נשאל: כשיש בשולחן הסדר ילדים בגילאים שונים, לגדולים - הדברים פשוטים, הם כבר בבחינת חזרה. האם ידבר כפי הנצרך לגדולים, או לפי הקטנים?

ענה: הוא יכול לדבר לקטנים, וזה בכלל לא יזיק לגדולים... ונשאל: האם גם לבנות זה אותו חיוב?

ענה: למה לא? זה אותו חיוב! אמנם אינו צריך ללמוד איתן ש"ס, אבל אמונה בה' ובהשגחתו - חיובנו לעשות רצונו ולעבדו, זה נצרך גם לבנות. החפץ חיים היה אומר את ההגדה ומתרגמה לאידיש, כדי שגם הנשים יבינו (פרי חיים, גליון ר).

אברך שאל את הגאון רבי יהושע מישקובסקי שליט"א, תלמיד רבינו: "קראתי בעיתון שראש הישיבה אמר בכנס חינוך, שמעולם, בכל שנותיו כראש ישיבה, לא העדיף את התלמיד הכשרוני על פני הבינוני והחלש". והשתאה: "האם הוא מלאך?! והרי אני אב לכמה ילדים, ואוהב את כולם, ואיני מצליח שלא להתפעל יותר מהבן הכשרוני והמבריק!".

ענה: "איני יודע, אכנס ואשאל".

ענה שלא בקשו ממנו. זו יוזמתו.
"אם כן, תניח לענין. אילו היה מבקש, זה היה שונה. יש לי הכרת הטוב כלפיו. אבל אם לא ביקש, מוטב שלא להתערב".
עודנו עומד לפני רבינו, הגיע אדם לא מוכר. סיפר שהוא בעל תשובה, ונתקל בקשיים לרשום את בנו לאותו תלמוד תורה. פנה רבינו להגר"ח מיישקובסקי להסדיר את הענין. להורות בשמו לקבל את הילד.
לא התאפק ושאל: מדוע במקרה הקודם נמנע מהתערבות, וכאן פועל בכל התוקף?

ענה רבינו: "איך לא תבין - הראשון יצליח להכניס את בנו לתלמוד תורה. אם לא לזה, אזי לאחר. אלא מאי, הוא רוצה להכניסו לתלמוד תורה זה בדווקא. אם נענה בסרוב, הרי זה משום שהרישום גדול, ואיישו את כל המקומות. אם אתערב למענו, ידחו ילד אחר, ואין דוחין נפש מפני נפש.
"אבל הורה זה, מי ידאג לו? כשם שדחוהו כאן, עלולים לדחותו במקומות אחרים. אין לו קשרים ואין לו השפעה. הוא מכיר כתובת אחת, אני כמו אבא בשבילו. ואב תמיד מתערב עבור בנו!"
(מפי השמועה)

בעת הרישום לשיבות, יש התלבטויות. לשיבת 'אורחות תורה' יש כתובת. המשגיח הגה"צ רבי חזקיה מיישקובסקי שליט"א, עלה ונועץ וקיבל תשובות חדות וברורות. הגיע לאחד השמות ואמר: "בחור כשרוני, משפחה נפלאה, ומלא בעיות". סיפר, ואין פלא בכך שנרתע. שאל, ליתר ביטחון.
שמע רבינו ואמר: "תבררו עוד".
כעבור כמה ימים, חזר ואמר: "אני מודה לראש הישיבה, שהורה להמשיך ולברר". התברר שהבעיות הידועות היו כקצה קרחון. ים של בעיות יש שם. תסבוכת נפתלת.
אמר רבינו: "נו, עכשיו שאתם מכירים היטב את הבחור ויודעים מה בעיותיו, תדעו להתמודד עמן. אם ילך לשיבה אחרת אף אחד לא ידע אותן, ואיך יעזרו לו?!"
(מוסף יתד, ד' טבת תשע"ח, כח)

ועתה לשיבת 'אורחות תורה' יש כתובת. המשגיח הגה"צ רבי חזקיה מיישקובסקי שליט"א, עלה ונועץ וקיבל תשובות חדות וברורות. הגיע לאחד השמות ואמר: "בחור כשרוני, משפחה נפלאה, ומלא בעיות". סיפר, ואין פלא בכך שנרתע. שאל, ליתר ביטחון.
שמע רבינו ואמר: "תבררו עוד".
כעבור כמה ימים, חזר ואמר: "אני מודה לראש הישיבה, שהורה להמשיך ולברר". התברר שהבעיות הידועות היו כקצה קרחון. ים של בעיות יש שם. תסבוכת נפתלת.
אמר רבינו: "נו, עכשיו שאתם מכירים היטב את הבחור ויודעים מה בעיותיו, תדעו להתמודד עמן. אם ילך לשיבה אחרת אף אחד לא ידע אותן, ואיך יעזרו לו?!"
(מוסף יתד, ד' טבת תשע"ח, כח)

ועתה לשיבת 'אורחות תורה' יש כתובת. המשגיח הגה"צ רבי חזקיה מיישקובסקי שליט"א, עלה ונועץ וקיבל תשובות חדות וברורות. הגיע לאחד השמות ואמר: "בחור כשרוני, משפחה נפלאה, ומלא בעיות". סיפר, ואין פלא בכך שנרתע. שאל, ליתר ביטחון.
שמע רבינו ואמר: "תבררו עוד".
כעבור כמה ימים, חזר ואמר: "אני מודה לראש הישיבה, שהורה להמשיך ולברר". התברר שהבעיות הידועות היו כקצה קרחון. ים של בעיות יש שם. תסבוכת נפתלת.
אמר רבינו: "נו, עכשיו שאתם מכירים היטב את הבחור ויודעים מה בעיותיו, תדעו להתמודד עמן. אם ילך לשיבה אחרת אף אחד לא ידע אותן, ואיך יעזרו לו?!"
(מוסף יתד, ד' טבת תשע"ח, כח)

ועתה לשיבת 'אורחות תורה' יש כתובת. המשגיח הגה"צ רבי חזקיה מיישקובסקי שליט"א, עלה ונועץ וקיבל תשובות חדות וברורות. הגיע לאחד השמות ואמר: "בחור כשרוני, משפחה נפלאה, ומלא בעיות". סיפר, ואין פלא בכך שנרתע. שאל, ליתר ביטחון.
שמע רבינו ואמר: "תבררו עוד".
כעבור כמה ימים, חזר ואמר: "אני מודה לראש הישיבה, שהורה להמשיך ולברר". התברר שהבעיות הידועות היו כקצה קרחון. ים של בעיות יש שם. תסבוכת נפתלת.
אמר רבינו: "נו, עכשיו שאתם מכירים היטב את הבחור ויודעים מה בעיותיו, תדעו להתמודד עמן. אם ילך לשיבה אחרת אף אחד לא ידע אותן, ואיך יעזרו לו?!"
(מוסף יתד, ד' טבת תשע"ח, כח)

ואחד תם

סיפר הגה"צ רבי אשר יחיאל קסל שליט"א, שכאשר כיהן כמשגיח בשיבת 'בית אחיעזר' באשקלון, למד שם בחור נפלא, מתמיד ושקדן, אבל חלש בכשרונותיו. למרות שקידתו נכשל במבחנים לשיבות הגדולות, ורק ישיבה אחת לבחורים חלשים נאותה לקבלו, בתנאי שאביו ישלם לאברך שיקדמו. התנאי פגע בו. יום אחד הגיע קורן: נפתחת ישיבה חדשה למצוינים, והסכימה לקבלו!

אמר לו המשגיח: "איוועץ בענייך במרן ראש הישיבה!".
שמע רבינו ואמר: "מקומו של הבחור בשיבה החלשה, והוא זקוק לאברך שיקדמו. זו טובתו, ושם יצליח. מחמיא לו שקיבלוהו

וצרור שטרות בידו: "יש כאן משכורת של חצי שנה. בהלוואה. כשישלמו בישיבה, תחזיר. בנתיים, תחזיר את החובות הדוחקים. ביתרה - תחיו".
הופתע ונרתע: "הרב! לא ביקשתי! לא עבור זה באתי! הגעתי בענייני של הבחור..."

"אני יודע", אמר רבינו. "אבל חשבתי לעצמי: הבחור מצריך כוחות נפש רבים, בכך אין ספק, ועד עכשיו התמודדת בהצלחה. מה קרה עכשיו שכשל כוחך? כשסיפרת שהמצב בבית דחוק, ואתה בעל חוב - הבנתי. כשהאדם טרוד, הוא מאבד את הסבלנות. זה נכון לגבי הורים, ונכון לגבי מחנכים. והרי אני חייב בהצלת הבחור כמוך. אני יכול ליטול חלק בטיפול בו, אבל אני יכול להסיר ממך את הטרדות..."

ובמשך השנים, בכל פעם שהמשגיח הגיע - התעניין אודות הבחור. גם כשעלה לישיבה גדולה, הוצרך המשגיח להתעניין אודותיו לפני פגישותיו עם רבינו עד שבישר על נישואיו!...
ובענייני המלבושים. אב נסער בא לפני רבינו, הציג לפניו שלל כיפות קטיפה שחורות. האחת מלופפת בסרט בד, והשניה ללא סרט, אופנתית וחדשנית. אמר: "ראש הישיבה רואה הבדל בין שתי הכיפות?"
"לא", ענה רבינו.

"אז מדוע מתנכלים בתלמוד תורה לבני, שהחליף לכיפה בלי סרט. למה דרשו ממנו להחליף את הכיפה, או את תלמוד-התורה?!", הזדעק האב.
"אני רואה הבדל", חזר רבינו ואמר. "ואתה רואה הבדל ביניהן?"
"ודאי שלא!"

"והבן, רואה הבדל?"
"גם הוא לא!"
"והנהלה, מבין אני, רואה הבדל..."
"כן, זו השאלה"

"אז אם הם רואים הבדל ואתם אינכם רואים, מה אכפת לכם ללכת עם הכיפה שהם מעדיפים?"...
(מפי השמועה)

רבינו הפסיק לאכול 'חזרת' [חריין] בליל הסדר, בהוראת הרופאים. אסרו, ואינו רוצה להכנס לחשש סכנה. הביאו לו חסה ועולשין, ולא מצא בהם מרירות. העידו בפניו שהם מרים, וחוש הטעם הכזיבם, ואמר שהבין את הסיבה: האנשים רגילים לאכול דברים מתוקים, לפיכך דבר תפל נדמה להם כמו. אבל הוא, שאינו אוכל דברים מתוקים, אפילו המצה נדמית לו כמתוקה, ובחסה אינו חש שום מרירות.

והסתפק: האם משום שלרוב האנשים נדמית כמרה, נחשבת גם אצלו למרור? או שהואיל ואינו חש בטעמה המר הרי זה בגדר: "בלע מרור, לא יצא", כי אינו מרגיש הטעם.
לפיכך מברך בנו על חזרת, ומוציאו בברכה.
(צדיק כתמר יפרח, שכז)

השיגו לרבינו עלי חזרת [חריין] וברך עליהם, ואמר שלראשונה בחייו הרגיש מרירות החזרת. שתמיד מרגישים רק חריפותה, והיא מבטלת את המרירות, ובעלים מרגישים את המרירות.
(כאיל תערוג, גליון לב, פסח תשע"ד)
(מתוך הגדה של פסח 'אהלי תורה')

והגדת לבנך

לפני כ-40 שנה פרסמו מטעם שו"ת בר אילן על הדגמה שיערכו בב"ב ליד דובק, כיצד אפשר למצוא דברים ע"י תוכנת החיפוש. באתי לשם וראיתי את ר' חיים יושב עם מחברת שהכין לעצמו עם דברים שרצה לבדוק...

פניני עובדות ממרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל

אני זוכר בין השאר שהוא ביקש למצוא בכל המאגרים ביטויים שקשורים ל'מנחה', כגון את הביטוי 'סמוך למנחה', הוא אמר לי שזה בקשר לאיזה רעיון שהיה לו מתי הכוונה למנחה גדולה ומתי למנחה קטנה, והוא רוצה לבדוק אם יש לזה סתירה מאיזה מקום. אני זוכר שהוא שאל כל מיני שאלות את האחראי, שהיה בעצמו אחד מהמתכנתים של כל העסק. למשל, אם כתוב בגמרא 'א"ר יהודה' שהוא 'אמר רב יהודה' בראשי תיבות, איך זה במחשב, והוא ענה שזה נשאר בר"ת. רבינו שאל אותו אם יחפשו כמה ר' יהודה יש במסכת פלונית האם הוא יידע לספור גם

מספר הגאון רבי יעקב ש. שליט"א:
בין השנים תש"מ עד מ"ג בערך, פורסמה איזו מודעה מטעם שו"ת בר אילן שתיערך על ידם הדגמה באיזה מקום בבני ברק ליד דובק, והם יראו איך אפשר למצוא דברים במאגרים בעזרת תוכנות חיפוש.
זה היה ממש חדש. כל הנושא הזה היה בחיתוליו. סיקרן הייתי ובאתי לראות. כמעט אף אחד לא היה שם. ראיתי את ר' חיים (שהיה אז מוכר רק לבני ברקים ותיקים) יושב עם מחברת שהכין לעצמו עם דברים שרצה לבדוק.

אתה? אתה בחור או שהתחנתת כבר?" (עד היום אני לא מצליח להבין איך זה היה קשור למה ששאלתי). השבת: אני בן שש עשרה...

אמר: "תלמד גמרא בהתמדה, ואז יפלו כל הבעיות". פניתי ללכת, והוא תפס בזרועי ואמר: "אבל לשמה!" לפני שהספקתי לשאול מה זה 'לשמה', המשיך: "לשמה זה על מנת לעשות ומשום שהקב"ה צוה". והפטיר בחיות: "בהצלחה!"... והלך לדרכו.

עוד בענין 'לשמה': שמעתי בשם הגר"ח"ש ששמע מרבינו, שאמר שאי אפשר לחקות את החזו"א, שהרי מי שמחקה כבר מיד איננו חזו"א, שהרי החזו"א לא חיקה את אף אחד. (לקט מתוך מאמר נרחב ב'אוסף גיליונות')

[בהקשר לסיפור הנ"ל, נוסף מה שסופר בגיליון 'בעצתך תנחני': באחד מהכינוסים בעיר מודיעין עילית, שבו השתתף יבדלח"ט מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, התרחש על הבימה שו"ת מרתק בעיני חינוך ושאיפות וכו', והגר"מ קסלר שליט"א שאל, תוך אלף התנצלויות: "בחורים שואלים איך נהיים גדול בישראל".

בתשובה - מרן שליט"א צחק במלוא פיו, ובחיוך משועשע על שפתיו הגיב: "לא חושבים על זה"...

את זה שמתחיל בראשי תיבות, ועוד כל מיני שאלות כאלו, וראיתי שההוא באמת נבון מאד מכמה עניינים שכאלו.

דומני ששם היה המעשה הידוע שאמר שאם המקרא לא מנוקד המחשב יספור בטעות עוד שני משה [מהיות משה, ובעל משה ידו].

כמדומה שאפשר לראות מזה שכשהיה לרבינו צורך במשהו בשביל התורה הוא ידע לגלות 'מבינות' לא רעה, ללא חשש מקידמה וחדשנות.

שלח לי ידיד מה שרשם לעצמו דו שיח אופייני עם רבינו. בשנת תשנ"ד הגעתי מחו"ל, בגיל 16 ללמוד בארץ ישראל. נימים בודדים לפני חג הפסח נסעתי לבני ברק, כולי תקווה לראות את רבינו ואולי לדבר אתו.

התפללתי מעריב ב'לדרמן'. כנראה מפני הסמיכות לפסח לא היו כל כך הרבה שואלים, אחרי שהלכו כולם התחיל לצאת לבדו מבית הכנסת. נגשתי אליו והתחלתי לשאול...

שאלתי אותו איך משתחררים מתאות הכבוד. ענה: "תלמד מוסר ותראה שהכל שטויות והבלים, הכל רק משחק ילדים".

עמד ללכת והבחין כנראה שברצוני להמשיך לשאול, אמר: "עוד משהו?"

שאלתי עוד שאלה הקשורה לעבודת ה', והוא שאל: "בן כמה

הסיפור היומי

"זו היתה שעתה הגדולה של האחות המבוגרת בת ה-31 שעדיין לא מצאה את זיווגה. היא באה והגישה להוריה את כל הכסף שהסכה במשך השנים, כדי שהשידוך של אחיה הצעיר לא יתפרק"

מסירות הנפש המפעימה ש'קרעה את הים' והביאה ישועה

שגם הצד השני ישתתף בסכום מכובד'. למרות שהשידוך המוצע היה נראה מאוד מתאים, ושני הצדדים התאימו האחד לשני, אמרו הורי-הבת שאין להם ברירה אלא לפרק את העסק.

"הצעיר במשפחת הבחור היה גדול, אבל לכאורה לא היתה שום ברירה, כיון שאבי הבחור לא סיפק את מה שביקשו.

"זו היתה שעתה הגדולה של האחות המבוגרת בת ה-31. הצדקת הזו באה אל הוריה, הגישה להם סכום-כסף גדול במיוחד, ואמרה להם שהיא מוכנה להעניק את כל הסכום הזה לאחיה, כדי שהשידוך המצוין לא יתפרק. היא עובדת במשרה רווחית, ומדי חודש משתכרת בסכום גדול, וכיון שעדיין לא זכתה לבנות את ביתה-שלה, הצליחה לחסוך במשך השנים סכום כסף גדול במיוחד שהסתכם ברבבות דולרים, ואת כולו הגישה עתה להוריה על-מנת לספק את דרישת הצד השני.

את המעשה דלהלן שמענו מאחד הת"ח החשובים שהמקרה התרחש במשפחתו שלו, המתגוררת בחו"ל, והוא מהווה ממש מקור ראשון לכל הפרטים.

"אחיינית שלי הגיעה לגיל 31 ועדיין לא מצאה את זיווגה", מספר הת"ח. "מה לא עשו הוריה וקרוביה כדי לסייע בידה במציאת השידוך, אבל עד כה לא הסתייע הדבר.

"והנה, לפני כמה חודשים עמד אחיה הצעיר, בחור מצוין בישיבה מצוינת, לפני גמר-שידוך עם בחורה מצוינת ומוכתרת במידותיה ובמעלותיה. אפס, כאשר התיישבו ההורים משני הצדדים לסכם על הענין הכספי, התברר שאבי-הבחור אינו משופע בכסף, והסכום שהיה יכול להתחייב, לא כפי שציפו. הורי הבת, מששמעו את הענין, נטו לפרק את השידוך, באמרם ש'עד כדי כך לא העלינו בדעתנו; נכון שאנחנו, כהוריה של הבת, נותנים את רוב הסכום, אבל ברצוננו

מעולה בתורתו ובמידותיו, המתגורר באותה עיירה בחו"ל. בחור זה לומד באחת הישיבות המובחרות, בן 26 בלבד. בתוך ימים ספורים נשברה שם צלחת, ותרב השמחה עד מאוד.

"אבל את ה'צימוק' העיקרי, עדיין לא אמרנו. למרות שהבחור היה צעיר ב-5 שנים מהבת, ולמרות שלפי 'המקובל' הצד של הבחור לא נותן סכום כסף גדול, הרי בשידוך המדובר נתנו הורי הבחור המצוין את כל הכסף הדרוש, עד הפרוטה האחרונה. לאחר ששמעו על המעשה הנאצל, והבלתי ייאמן של הבת שמסרה את כל חסכוניה על מנת להציל את השידוך של אחיה, הבינו שיש להם כאן עסק עם 'סחורה אל-ף-אל-ף', בת מופלגת במידות טובות, ונתנו את כל הכסף".

דומה שאין צורך כלל להוסיף מילה וחצי-מילה על המסקנות היוצאות מהסיפור הנ"ל. צריך רק להדגיש ולציין שגם בדור היתום שלנו אפשר עדיין למצוא יהודים צדיקים, המוכנים למסור כל אשר להם עבור הזולת. הרי אם נבחן את המקרה בעיני בשר, כמעט שאי אפשר להאמין שהדבר התרחש במציאות... ובכל זאת, הנה גם בתקופה כשלונו, המאופיינת בכך שאנשים דואגים לעצמם ושוכחים את זולתם - קמה בת ישראל צדקנית ומוכנה למסור את כל אשר לה לזולת.

(קול ברמה - בטאונה של רמת אלחנן ניסן תשע"ט)

"ההורים, שהיו המומים מגודל צדקותה של הבת המבוגרת, ניסו לשכנעה שלא לעשות זאת. 'הרי את בעצמך תצטרכי את הכסף הזה, בבוא השידוך שלך, ואיך תשאירי עתה את עצמך בלא-כלום?' - אבל היא מיאנה לשמוע, והפצירה בהוריה שיקחו את הכסף. ההורים המשיכו לנסות ולשכנעה, ואמרו לה שלאחיה הבחור יש שם מצוין, והוא באמת בחור משכמו ומעלה, וגם לומד בישיבה מובחרת, 'ואם השידוך הזה יתפרק, נוכל למצוא בעז"ה שידוך אחר, שבו לא יתקשו כל-כך על הנושא הכספי, ומדוע את צריכה להפסיד את כל הכסף שחסכת לעצמך?!"

"להפסיד?! - תמהה הבת, 'וכי אם אני נותנת ומעניקה לאח שלי את הכסף, אפסיד מכך שחסכתי?! אני מאמינה בלב שלם שהשי"ת ישיב לי בכפל כפליים!' הבת הצהירה שמצד אחד היא נותנת את הכסף בלב שלם, ומצד שני אינה עושה שום תנאים עם הקב"ה. משראו ההורים את עוזו גבורתה של בתם הצדקנית, והבינו שלא יעלה בידם להניאה מהמעשה הגדול והנורא הזה, לקחו את הכסף, והודיעו להורי הבת שהצליחו להשיג את הסכום שביקשו, והשידוך יצא אל הפועל, לשמחת לב כולם.

"והקב"ה ראה את הכל, וידע גם כמה מאמצים השקיעה הבת הצדקת עד שהגיעה לסכום כסף כה גדול של חסכונות, והשיב לה אכן בכפל-כפליים. לא עבר זמן קצר ולבת המבוגרת הוצע בחור

יהלומים מגדולי ישראל

הנהג הכריז שהוא נוסע מיד לתחנת המשטרה הקרובה על מנת שיעצרו את הרבי בגין מעשהו. שמע הרבי את דברי הנהג והכריז בקול: "נו, לזה אני מחכה, שתיסע למשטרה כדי שאוכל לקדש שם שמים ברבים"

אלוקי אבי וארוממו.

לפני שנים רבות הזדמן לי פעם לנסוע באוטובוס מתל אביב לירושלים, כשהאדמו"ר מסטרופקוב זצ"ל ישב לידי, והנהג הרים לפתע הצדיק את עיניו הקדושות והבחין שבאוטובוס תלויה כרזת פרסומת עם תמונה מאד לא צנועה

ניגש האדמו"ר לנהג ודרש בתוקף להסיר את התמונה, באמרו: "אני משלם על הנסיעה בכסף מלא, ואין כל הצדקה לכך שאיאלץ לטמא את עיני בתמונה זו", הנהג סירב, וגם לאחר שהרבי דרש פעם שניה ושלישית, עמד בסירובו והתעקש שלא להוריד את התמונה המכוערת. מה שקרה לאחר מכן גרם לסערה רבה באוטובוס.

לתדהמת כל הנוסעים ניגש האדמו"ר אל מקום התמונה, תלשה מן הקיר וקרעה לגזרים!

הדבר עורר את זעמו של הנהג ושל חלק מהנוסעים, עד שהנהג הכריז שהוא נוסע מיד לתחנת המשטרה הקרובה על מנת שיעצרו את הרבי בגין מעשהו. רק שמע הצדיק את דברי הנהג והכריז

בקול גדול: "נו, לזה אני מחכה... אני מחכה שתיסע למשטרה כדי שאוכל לקדש שם שמים ברבים, אני מחכה שתיסע למשטרה על מנת שאוכל לעשות מה שעשה פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, אני אסביר לשוטרים את מניעי לקריעת התמונה, ואדרוש שיתירו לי גם להבא לעמוד על זכויותי לנסוע בכספי המלא באוטובוס נקי..."

הרבי סיים את דבריו התקיפים וקרא לעבר קהל הנוסעים: "האם יעלה על הדעת להצר את רגלי ולדכא את שומרי התורה המשלמים מיסים בדיוק כמו כולם?!"

כיון שהדברים נאמרו בקול תקיף ובוטח, והרבי לא רק עשה מה שעשה אלא גם הסביר את מניעיו לפני עשרות הנוסעים שהיו באוטובוס, שרבים מהם הסכימו עם המעשה, ראה לבסוף הנהג את עצמו כמי שעומד להיות מבוזה ונכלם והבין שאם אכן יממש את אימו ויסע למשטרה, יצא הוא וידו על התחונה, כיון שכך, החליט הנהג לוותר על הרעיון, במיוחד לאחר שחלק מהנוסעים הפיקחים ובני הדעת, הגם שחזותם לא הוכיחה שהם שומרי

האדם מצווה אמנם שלא להביט בדברים רעים, אך הקב"ה ברא את האדם כך שלא תהיה לו שליטה מלאה על העיניים, זאת ניתן ללמוד מתוך מה שמסופר שם בגמרא שרב יוסף עשה עצמו סומא, משום "דלא מצי קאי דלא לאיסתכולי בר מד' אמות דליה".

האירוע כולו, והדברים חוצבי הלהבות שיצאו מפיו של האדמו"ר מסטרופקוב, גרמו לקידוש שם שמים עצום, עד שבטוחני שכל מי שהיה באוטובוס באותה נסיעה מתל אביב לירושלים, לא שכח את דברי הרבי לעולמים.

בצורה כזו אפשר להרבות בתלמידים גם בלי השקעה גדולה... ברוכים הם הצדיקים שכל דיבוריהם והנהגותיהם נועדו לקדש שם שמים, ולהרבות תורה בעם ישראל, ובזכותם יש גשמים.

(חשוקי חמד - ברכות)

תורה ומצוות, עמדו במקרה זה לצידו של האדמו"ר וטענו שהם בהחלט מבינים את מעשהו.

זכורני שכמה מן הנוסעים ניגשו לאחר מכן אל האדמו"ר ושאלוהו לאמור: מי אמר לך להסתכל בתמונה?... והרבי, בחכמתו, השיב להם: כל אחד עם היצר הרע שלו. לכם יש יצר הרע קטן, ולי יש יצר הרע גדול... תוך שהוא לוחש באזני את מאמר חז"ל (סוכה, דף נ"ב עמוד א') "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו".

אחר כך מצאתי ברי"ף (מסכת קידושין, דף י"ג בדפי הרי"ף) הכותב שאדם יכול לשלוט על כל איבריו, לבן מעינו, שאינם ברשותו. וכך גם כותב הר"ן (נדריים דף לב ע"ב) "שבתחילה המליכו הקב"ה על איבריו שהם ברשותו ליהרר מעבירה, אבל עיניו ואזניו של אדם אינם ברשותו, שהרי על כרחו יראה בעיניו ובאזניו ישמע", וכו'. וכן הוא ברא"ש שם.

על דא ועל הא

באחד הימים נקרתה לפניי הזדמנות פז 'לגמור אתו חשבון', להזכיר לו שהדם שלי אינו הפקר. זאת היתה ממש הזדמנות חיי. כבר כמעט עשיתי את הצעד הזה, אבל ברגע האחרון עצרתי בעצמי...

ובאותו יום קיבלתי טלפון מה'בוס' בעבודה

באותו יום מתקשר אליי הבוס מהעבודה, ומספר לי שהוא ראה את המסירות והיעילות שלי בעבודה, והחליט שאני מתאים לעבודה בדרגה בכירה. מהיום אני מקבל דירוג חדש, שמשמעותו תוספת של מאות שקלים במשכורת החודשית, רכב ודלק על חשבון המעביד ועוד כמה בנוספים משתלמים ומשמעותיים.

הודיתי לה'. ידעתי כי התזמון הזה לא אירע במקרה. זכיתי לעמוד בניסיון, לא נסחפתי לשנאה ולמחלוקת והקב"ה פתח בפניי את אוצרות השפע.

(גיליון השגחה פרטית)

יש לי חבר שמשום מה החליט להציק לי. הוא ירד לי לחיים ופגע בי בכל מיני דרכים מאוד לא נעימות.

באחד הימים נקרתה לפניי הזדמנות פז, 'לגמור אתו חשבון' ולהזכיר לו שהדם שלי אינו הפקר. זאת היתה ממש הזדמנות חיי. כבר כמעט שהחזרתי לחברי מנה אחת אפיים, אבל עצרתי בעצמי. הרי יש מצווה בתורה "לא תיקום ולא תיטור", זה הרי דאורייתא, ואיך מלאני לבי לעבור על ציווי ה'? ובפרט כשספר החינוך מסביר, שטעם המצווה כי הקב"ה עושה את הכול, והאדם הוא רק השליח.

נמנעתי מהנקמה ומשכתי את ידי מכל העניין.

להתחיל את היום ברגל ימין

חוויה ראשית מדי יום אצלך בחייל

הלכה, סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד... אקטואלי ומרתק
הצטרפו בחינם לאלפי מנויים, שלחו מייל לכתובת:

dirshu@dirshu.co.il

**הפורתח
בכל יום..**

המייל היומי של 'דרשו'.

באיזה אופן שייך לעבור על איסור רכילות גם מבלי לספר דבר?

הצטרפו אלינו ללימוד היומי בספר חפץ חיים

ב'ביאורים ומוספים' של 'דרשו' מציינים בנוגע לכך, שגם במקרה שהשומע כבר יודע שנגרם לו עוול, יש אופנים שאסור לומר לו. וכגון באופן שאינו יודע זאת בידיעה ודאית, אסור לומר לו, משום שעל ידי כך מחזקים את השנאה בלבו. וכן באופן שכבר הספיק לשכוח מהמאורע, אסור להזכיר לו את הדבר ולעורר את המחלוקת הישנה.

וישנן דוגמאות מורכבות יותר, כמו זו שהחפץ חיים בעצמו מביא: "כגון שיצא ראובן חייב בדין, ופגע בו שמעון ושאל מאתו 'מה נעשה בדיןך?', והשיב ראובן: 'נתחייבתי כן וכן', ואמר לו שמעון: 'לא יפה דנו אותך', וכהאי גוונא".

מדוע זו דוגמה מורכבת יותר? כי לפעמים, על ידי ששמעון מאיר את עיניו של ראובן שדנו אותו שלא כדין, יכול ראובן לפעול לתיקון המעוות. החפץ חיים מתייחס לעניין זה (באר מים חיים ס"ק ב) וכותב שגם באופן שניתן לשנות את פסק הדין, אין לומר זאת לפני הנידון, רק לפנות לבית הדין ולדבר עמם על כך. ו'ביאורים ומוספים' של 'דרשו' מציינים בשם הפוסקים, שאם דיבר עם הדיינים ולא חזרו בהם, יכול לומר לבעל הדין שהם טעו בדבר משנה, כדי שיוכל ללכת לחכמים אחרים שיגרמו לביטול הפסק.

האם ישנה מציאות שאדם יעבור על איסור רכילות למרות שלא סיפר שום דבר, ולא העביר לשומע כל מידע? החפץ חיים, בהלכות הנלמדות היום בסדר הלימוד היומי (הלכות רכילות כלל ד סעיף א) עוסק במקרה שכזה, ומהדברים עולה כי לא זו בלבד ששייכת מציאות כזו, אלא היא אפילו מצויה ביותר, ואנשים עלולים להיכשל בה מחוסר ידיעה.

וכך כותב החפץ חיים: "איסור הרכילות הוא אפילו אם אין מגלה לו דבר חדש. שגם הוא ידע כי כן וכן דיבר פלוני אודותיו או עשה ענין פלוני שהוא נוגע לו, רק שהוא בעצמו לא התבונן עדיין בזה על פלוני שעשה עולה בזה, והרוכל הזה מעורר לו על זה... אפילו הכי רכילות מקרי, כיון שעל ידי דיבורו נולד ענין חדש שגורם בזה להכניס שנאה בלבו על אותו פלוני".

הסיטואציה שמתאר ה'חפץ חיים' שכיחה מאוד. נתאר לעצמנו: פלוני ממכרנו, או בן משפחה, מספר לנו לתומו על עניין מסוים שהיה בינו לבין זולתו. הוא לא חושב שהיה בזה עוול כלשהו כלפיו. אולם אנו סבורים שהוא מדי 'תמים', ושהוא מאפשר לאחרים 'לדרוך' עליו, ומתוך דאגה כנה אנו מסבירים לו בלהט עד כמה ההוא לא צדק במה שעשה לו... נמצא, שעל ידי דיבורנו "נולד ענין חדש שגורם בזה להכניס שנאה בלבו על אותו פלוני".

* שיעורים מקוצרים על הדף היומי

* דף היומי בהלכה - 5 דקות ביום

* ווארטים וסיפורים מיוחדים לפרשת השבוע

* סיפורי צדיקים ותוכניות מיוחדות

הכל במקום אחד

קו השיעורים של 'דרשו' *4992 או 077-2222-666

יבמות דף מד

האם עדיין יש תוקף וענין לחרם דרבנו גרשום או להיפך?

עצה טובה קמ"ל ד' אין, טפי לא

היה מוכן לבטל תורה ותפלה ולכתת רגליו מעיר לעיר וממדינה למדינה להשפיע על רבני המקומות לבטל לגמרי החרם דרגמ"ה שלא לישא שתי נשים, וגם הלום ראיתי בספר תולדות הגר"א מאת רבי בצלאל לנדא (עמוד קז) שהביא נוסח המכתב שכתב הרה"ג רבי שמואל העליר (מצפת ביום י"ד טבת תרל"ו), אל הרה"ג רבי עקיבא יוסף שלזינגר, הנ"ל, שאמר הגר"א שע"י ביטול החרם תהיה התקרבות הגאולה, ע"כ.

מדוע גזר רגמ"ה רק עד האלף החמישי?

הנה דעת השו"ע שרגמ"ה לא החרים שלא ישא אדם אשה על אשתו אלא עד סוף האלף החמישי (שם סעי' י') וכ' הרמ"א שבזמן הזה אחרי האלף החמישי כבר כלה זמן הגזירה ומכאן ואילך אינו אלא מנהג שנהגו להחמיר, ויש שכתבו שתקנות רגמ"ה נתקנו עד עולם (עי' יש"ש יבמות פ"ו סי' מ"א)

בפסיקתא זוטרתא (לקח טוב כי תצא לה.) מובא שהקראים פירשו את הפסוק "ואשה אל אחותה", וכ' שם שטעו הקראים בזה שהרי דבר זה בתורה ובנביאים ובכתובים שהיו ישראל נושאים שתי נשים, ובפנינה כתב (ש"א,א) "וכעסותה צרתה גם כעס", ובביאור הרא"ם שם (אות ט"ז) כתב שלכן רבנו גרשום גזר במכוון רק עד סוף אלף החמישי שלא ידמו הקראים כי הרבנים הודו להם בזה, ולהראות כי זה מטעם גזירה ולא על פי דין.

(קב ונקי)

מעיקר הדין נושא אדם כמה נשים על אשתו, ומ"מ נתנו חכמים עצה טובה שלא ישא אדם יותר מד' נשים (יבמות מד.) רבנו גרשום מאור הגולה החרים על הנושא אשה על אשתו, וכמה טעמים נאמרו בחרם זה.

בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סי' ט"ו) כ' שגזר רבנו גרשום מאור הגולה כן משום גזירות השמד שהיו בזמנו, וכיון שלא רצו להתגרות בגויים שאצלם לעוון יחשב מי שנושא ב' נשים, ואמנם מהראוי היה למנוע מלאסור ליהודי שתי נשים משום איסור ד"בחוקותיהם לא תלכו", רק משום שהוא בשב ואל תעשה, וגם מחמת הסכנה ליהודים השוכנים בין הערלים גזר כן.

ומבאר שם שכיון שהסכנה בזה היה רק במקומות שהיו נוצרים כארצות אשכנז, הלכך לא נתפשטה תקנתו לכל הארצות. וכתבו הפוסקים שאפי' שהספרדים מעולם לא קיבלו עליהם תקנת רבנו גרשום מאור הגולה, טוב לעשות תקנה בחרמות ונידויים על מי שישא אשה על אשתו, (עי' שו"ע אהע"ז סי' א' סעי' י"א)

ובשו"ת יביע אומר (ח"ח אהע"ז סי' ב') שדן בענין מנהג הספרדים בחרם דרבנו גרשום, וכ' שם "כרגע נראה לי ספר בית יוסף חדש (ירושלים תרל"ה מהגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר), וראיתי אליו שהביא בשם הגאון בעל פאת השלחן, רבי ישראל משקלוב, שאמר בשם הגר"א זצ"ל, שאילו היה עולה הדבר בידו,

להתחיל את היום ברגל ימין

חוויה רוחנית מדי יום אצלך בחייל

הלכה, סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד... אקטואלי ומרתק
הצטרפו בחינם לאלפי מנויים, שלחו מייל לכתובת:

dirshu@dirshu.co.il

הפורתח
בכל יום..

המייל היומי של 'דרשו'.

4

מי יודע? המבצע הגדול

שלם 99 ₪

וקבל את ארבעת הספרים במבצע הגדול
+ משלוח עד הבית חינם

ניתן להזמין בעמדות נדרים פלוס, או במשרדי דרשו 02-5609000

האם נער בר מצוה רשאי ללבוש ציצית שהוא עצמו קשר בה את החוטים בילדותו?

להמשיך ולהשתמש בציצית זו גם לאחר שנעשה בר מצוה. דינים אלו, אמורים לגבי השחלת החוטים בנקב שבבגד, וכן לגבי קשירת הקשר העליון והכריכות הראשונות; אבל יתר הקשרים והכריכות כשרים אף כאשר נעשו בידי גוי או קטן ללא השגחת ישראל גדול.

[שו"ע יד, א, משנ"ב א, ד רה, וביה"ל ד"ה להצריך, וד"ה וטוב; ביאורים ומוספים דרשו, 3; וראה ביה"ל יב, ג, ד"ה יש]

לכתחילה, אין לקשור את חוטי הציצית בידי ישראל שאינו חייב בציצית, דהיינו אשה, או קטן, אף כשישראל מפקח עליהם ומשגיח שיקשרו את החוטים כראוי. ובדיעבד, אם החוטים נקשרו בידי אשה, או בידי קטן שישראל גדול השגיח עליו במשך כל שעת הקשירה - הציצית כשרה. וציצית שחוטיה נקשרו בידי גוי - פסולה. וקטן רשאי לקשור את חוטי הציצית בבגד המיועד לו עצמו, ואף אין צורך שישראל גדול ישגיח עליו; ויתרה מזו, קטן זה רשאי

באיזה מקרה אם אדם קשר חוטי ציצית עבור חבריו הם פסולים ואם קשרם לעצמו הם כשרים?

במחשבה סתמית; ואילו כשקשרם בכוונה מפורשת שלא לשמה, הציצית פסולה לכל הדעות. ויש שציטדו, שהמחלוקת היא רק בקושר חוטים עבור חבריו על פי בקשתו, שאז יש מקום להניח שעשה כן לשם מילוי בקשת חבריו, ולא לשם מצוה, אבל בקושר חוטי ציצית עבור עצמו, נחשב הקשר הסתמי כאילו נעשה לשם מצוה, לכלל הדעות.

[שו"ע יד, ב, וביה"ל ד"ה הטיל, וד"ה לא]

הראשונים נחלקו בנוגע לקשירת חוטי הציצית לשם מצות ציצית: לדעת הרמב"ם, אין צורך לקושרם לשם המצוה, ולדעת רש"י, הרא"ש, והתוספות, צריך לקושרם לשם המצוה. ונחלקו האחרונים בפירוש המחלוקת: יש אומרים, שנחלקו רק במקרה שקשר את החוטים בכוונה מפורשת שלא לשם מצוה; אבל אם קשרם במחשבה סתמית, נחשב לכלל הדעות כאילו קשרם לשם מצוה. ויש אומרים, שנחלקו רק במקרה שקשר את החוטים

כיצד צריך לנהוג לכתחילה בנוגע לקשירת חוטי הציצית לשם מצוה?

בפירוש לפני השחלת החוטים, שהשחלת החוטים וקשירתם בכל ארבע הכנפות תהיינה לשם מצוה. ובשעת הדחק, מותר ללבוש אף בגד ציצית שחוטיו לא הושחלו בנקב שבבגד, או שלא נקשרו, לשם מצוה; אך אין לברך עליו. ואם השחיל את החוטים בנקב שבבגד שלא לשם מצוה, ואחר כך קשר את החוטים לשם מצוה - ספק אם מותר לברך עליו.

[שו"ע יד, ב, משנ"ב ח, וביה"ל ד"ה בלא, וד"ה לא; וראה ביאורים ומוספים דרשו, 16]

בהמשך לאמור: להלכה, לכתחילה, צריך לומר בפיו בפירוש לפני השחלת החוטים בנקב - "לשם מצות ציצית". ובדיעבד, הציצית כשרה אף כשלא הוציא זאת בפיו אלא התכוון לכך במחשבה בלבד. ואם הכוונה לשם מצוה היתה רק לפני השחלת החוטים בכנף הראשונה של הבגד, נחשבים גם החוטים שבשאר הכנפות כקשורים לשם מצוה, משום שכל מעשיו בבגד זה נעשו על פי הכוונה הראשונה; ואף לכתחילה - די באמירה אחת שאומר

* ישנם מקרים שונים שבהם אדם פטור מקיום מצוה, או אף רשאי לעבור על איסור, במידה וקיום המצוה, או ההימנעות מהאיסור, יביאוהו לידי בזיון.
* מי שלבוש ב'טלית קטן' במקום שרבים מצויים שם, ונקרעו החוטים באופן שהציצית פסולה - ימהר לפושטה במקום סתר, אבל אינו חייב לפושטה ברבים. ואם אירע כן ברשות הרבים בשבת, ובאופן שיש בחוטים הקרועים איסור מלאכת הוצאה - אם מדובר ברשות הרבים דרבנן, אינו חייב לפשוט את הבגד; ואם מדובר ברשות הרבים דאורייתא, חייב לפשוט את הבגד מיד.

מה שלמדנו לפני מאה ימים:

האם מותר לשמוע כלי זמר בתענית אסתר?

להסתפר בתענית זו. וכמו כן, אף לדעת המחמירים שלא לקיים שמחת נישואין בליל תענית ציבור, מותר לקיימה בליל תענית זו. וכן מותר לקיים ריקודים ומחולות, ולשמוע כלי זמר באופן המותר על פי ההלכה, בין בליל התענית ובין ביום, ויש שהורו להחמיר בכך ביום.

[שו"ע תרפו, ב, ומשנ"ב ב; ביאורים ומוספים דרשו, 5]

תענית אסתר לא נקבעה בשל צרות שאירעו בעבר, אלא כזכרון לצום שצמו בני ישראל בימי מרדכי ואסתר לפני הישועה. ולכן, בניגוד ליתר התעניות, יום תענית אסתר אינו נחשבת כיום של צער. ועל פי זה, אף המחמירים שלא להתרחץ בתענית ציבור (ראה במקורות), רשאים להתרחץ בתענית אסתר; וכן מותר

הלוח היומי

י"ט בניסן | רבי מנחם ב"ר אלעזר זמבה
הי"ד, מרבני גטו וורשא ובעל זרע אברהם,
אוצר הספרא, תוצאות חיים ועוד

יארצייט:

שע"ד: רבי יהושע וולק ב"ר אלכסנדר הכהן כץ זצ"ל, בעל סמ"ע, דרישה ופרישה.

תקל"ב: רבי אהרן הגדול ב"ר יעקב פרלוב זצ"ל, מקארלין.

תקפ"א: רבי פנחס אליהו ב"ר מאיר הורוביץ זצ"ל, בעל ספר הברית.

תרי"ג: רבי שלמה יהודה לייב ב"ר ברוך זצ"ל, מלענצ'נא.

תרי"ב: רבי אליעזר ב"ר יוסף בנימין ברגמן זצ"ל, מייסד כולל יוצאי הולנד וגרמניה, בעל בהר יראה ועוד.

תרכ"ו: רבי שמואל אביגדור (תוספאה) ב"ר אברהם רבינוביץ זצ"ל, אב"ד קרלין ובעל מנחת ביכורים, שו"ת שאילת שמואל ועוד.

תרס"ג: רבי פנחס אליהו ב"ר יעקב יוסף רוטנברג זצ"ל, אב"ד פילץ-פולין.

תש"ג: רבי מנחם ב"ר אלעזר זמבה הי"ד, מרבני גטו וורשא ובעל זרע אברהם, אוצר הספרא, תוצאות חיים ועוד.

תשמ"ה: רבי יעקב יוסף ב"ר ישראל חיים וייס זצ"ל, האדמו"ר מספינקא.

תשס"ב: רבי שמואל אלכסנדר ב"ר שלמה זלמן אונסדורפר זצ"ל, רב קהילת צאנז פ"ת.

ד' לעומר

עיצה לא לשכוח 'יעלה ויבוא'

הגאון רבי חיים פלאג'י היה נזהר בראש חודש וביום טוב ובחול המועד לברך מתוך הסידור כדי שלא ישכח "יעלה ויבוא", והיה מזהיר לסמוכים על שולחנו שיקחו ספר בידם לברכת המזון.

(צוואה מחיים אות עו)

נשתדל להתפלל ולברך מתוך הסידור, ובפרט בימים אלו שיש בהם שינויים והוספות בתפילה

* תוכנית יומית מענייני דיומא
בהגשת הרב אברהם פוקס

* מידע כולל לנבחני דרשו על מועדי
המבחנים מסלולי הלימוד ועוד

* שיעורי משניות על מסכת
שביעית לתוכנית קניין שביעית

* שיעורי משנה ברורה לפי
סדר דף היומי בהלכה

* שיעורים על הדף היומי ועל כל
הש"ס ממבחר מגידי השיעורים

* שיעורים מבוארים בעיון לביאורי
תוס' על פי סדר הדף היומי

הכל במקום אחד

קו השיעורים של 'דרשו' 4992* או 077-2222-666

לתשומת לבכם: התמונות המוצגות כאן יש עליהם זכויות יוצרים ואין להשתמש בכל שימוש שהוא ללא היתר בכתב

העלון מופץ לזיכוי הרבים, אנא הימנעו מקריאה בשעת התפילה וקריאת התורה

דרשו | רח' הקבלן 45 ירושלים | 02-5609000 | לשאלות ופניות בכל נושא: dirshu@dirshu.co.il